

DENOMINACIÓ : Masia Puigdassalí i capella de Sant Antoni Abat
Altres denominacions: Puigdesalí, Puig d'Assalí, Puigdessalí, Puig Aselí

DADES CADASTRALS: 08285A002000240000FI

UTM : X:439271 Y:4655056

SITUACIÓ : Al sud del nucli urbà, dalt del cim del Puig de Sant Feliu. Prop dels dipòsits d'aigua. Limita amb terres de la Carrera i del Coll.

DATA DE CONSTRUCCIÓ : Masia documentada al segle XII (possiblement anterior). Capella pública del segle XVIII (1703-1710-1760). Arquitectura agrícola tradicional i capella neogòtica.

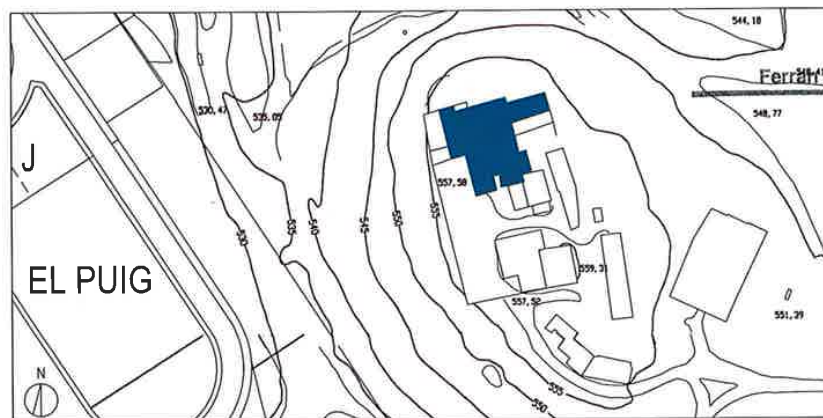
TIPOLOGIA : Arquitectura residencial rural

CONTEXT : Rural, però al límit de la trama urbana, dalt d'un turó que domina a 360 graus les vistes de tot el terme de Torelló i part dels adjacents.

RÈGIM URBANÍSTIC :
Planejament Vigent: Revisió del Pla General d'ordenació urbana de Torelló.
Desembre 1999
Classificació: Sòl No Urbanitzable

PLÀNOL DE SITUACIÓ. Escala 1/2000

 Generalitat de Catalunya
Departament de Territori i Sostenibilitat
Direcció General d'Ordenació
del Territori i Urbanisme

Aprovat definitivament per la Comissió
Territorial d'Urbanisme de la Catalunya
Central en la sessió de

El secretari

18 ABR. 2013

Ferrán Caparroz Pérez

DESCRIPCIÓ :

Masia de planta rectangular, coberta a dues vessants de longitud i alçada desiguals, amb el carener perpendicular i descentrat de l'eix de la façana principal, la qual està orientada a ponent. Construïda de parets de tàpia i còdol i arrebossada. La coberta és de teula àrab i la banda sud resta més baixa que la banda nord. En total consta de planta baixa, un pis noble i golfes. La façana principal presenta un portal rectangular que tampoc coincideix amb l'eix de l'edificació i forma una unitat amb la finestra del damunt. Hi ha una placa amb l'escut d'armes familiar. A la dreta d'aquesta unitat s'hi obre una finestra amb llinda i brancals de pedra esculpits. A la part esquerra de la façana s'hi adossa un cos rectangular de planta baixa i dos pisos, que en la part superior forma un porxo, al qual s'accedeix a través de les estances del pis noble del cos principal. Aquest és obert amb arcs carpanells pels seus tres costats. Per la part baixa del porxo només hi ha un arc obert i la resta queda tapada per un tercer cos d'una sola planta, que s'utilitza com a garatge. El conjunt, doncs, queda escalonat en altura per la part de ponent. Aquests dos cossos afegits estan coberts a una sola vessant i perpendicular a les pendents del cos principal. Per la part de migdia hi ha un segon porxo menor que dona llum a la cuina i per la banda est, façana posterior, un de tercer accessible des d'una de les estances del primer pis i que resta just sobre la coberta de la capella de Sant Antoni.

L'interior conserva l'estructura tradicional d'una masia catalana. És a dir, tres naus separades per murs de càrrega, amb l'accés per la central; una escala porta a la sala principal, al pis noble; és el nexa d'unió al voltant d'una taula i on les demés estances hi conflueixen. Aquesta sala és de grans dimensions i gaudeix de les obertures més importants, que en aquest cas tenen accés al porxo de ponent. Es conserven els cairons originaris i també unes franges horitzontals policromades i pintades al fresc a les parets, a l'altura d'un arrimador.

Capella de Sant Antoni: Adossada als darreres de l'edificació i a la banda nord-est del vessant del turó, hi ha una petita capella anterior al segle XIII, dedicada a sant Antoni. És de planta rectangular i està orientada a llevant. S'hi accedeix pel lateral nord a través d'una portalada neogòtica d'arc conopial de pedra, potser construïda a finals del segle XIX. Per contra, hi ha una finestra al mateix lateral que sembla producte d'una prèvia porta tapiada fins a l'ampit, que segurament era l'accés original a la petita nau. En els seus millors temps devia haver estat coberta per una volta de canó i devia tenir les parets recobertes de pintures. Actualment, en resta ben poca cosa, alguns detalls de les pintures i fragments de la volta. El campanar és

EVOLUCIÓ D'USOS:**Original:**

d'espadaña i està col·locat al porxo posterior de la masia, a la banda est, just situat sobre la coberta de la capella.

Actual:

Masia d'explotació agrícola i ramadera, amb caràcter defensiu.
Masia, petita explotació ramadera i agrícola sostenible i ecològica.

ESTAT DE CONSERVACIÓ:

Regular; l'actual propietari està portant un procés de rehabilitació, en què es pretén recuperar al màxim l'estat original.

VALORACIÓ:

Exemple de masia que va tenir funció defensiva en diferents èpoques al llarg de la seva història, per la seva situació privilegiada d'elevació i domini visual de l'entorn. Construcció popular amb la inclusió d'elements cultes.

DADES HISTÒRIQUES:

La casa senyorial dels Puigdassalí és la més important del terme. La trobem documentada des del segle XIII, encara que l'historiador Fortià Solà en situa l'origen en els primers temps de la repoblació d'Osona (segles IX-X). Tenia, segons el registre de 1909, una superfície edificada de 377 m².

El llinatge documentat dels Assalí comença amb Pere Assalí (1196). El primer Puigdassalí va ser Pere Puigdesalí (1275) i l'últim, Maria Anna Puigdesalí i Tarabal (1791). La propietat passà als Bru de Sala des de finals del segle XVIII. A finals del segle XIX, la casa fou venuda a Josep Vila Molist. Aquest la va vendre, l'any 1904, a Josep Pujols Solà, de Roda de Ter. Miquel Pujols, des de 1910, i el seu fill, Miquel Pujols Parramon, han mantingut la propietat fins als nostres dies.

Al segle XIV, la Casa Puigdassalí tenia domini alodial o drets sobre el mas Guàrdia o Guardiola, els honors del mas Clota, el mas Goula i altres drets. Pere Assalí va ser batlle l'any 1196 i en Pere de Puigdesalí va ser regent de batlle l'any 1344.

En Grau de Puigdesalí, senyor útil i directe de la casa Assalí, donà, l'any 1437, en lliure i franc alou, un casal que posseïa a la sagrera de Torelló per al servei d'hospital per als pobres. Aquest edifici, poc documentat, era proper al cementiri antic.

En Josep Puigdesalí (1623), branca barcelonina, va ser ciutadà honorat de Barcelona, doctor en drets i administrador dels béns de la seva mare Elionor.

Un inventari de 1644 ens esmenta diverses cambres de la casa i els objectes que conté: En una cambra hi havia tres taulons petits amb la Verge Maria, santa Helena i santa Teresa. En la cambra del porxo hi havia un quadre de sant Antoni. En la cambra entrant prop de la torre... En la caixa de noguer amb calaixons... En la cambra de la torre una capelleta i en ella un Crist de plom amb la Creu...

A més d'aquestes dependències, el mas disposava d'un mur que envoltava la casa. La porta amb barbacana, orientada al sud, es va conservar fins a principis de segle XX.

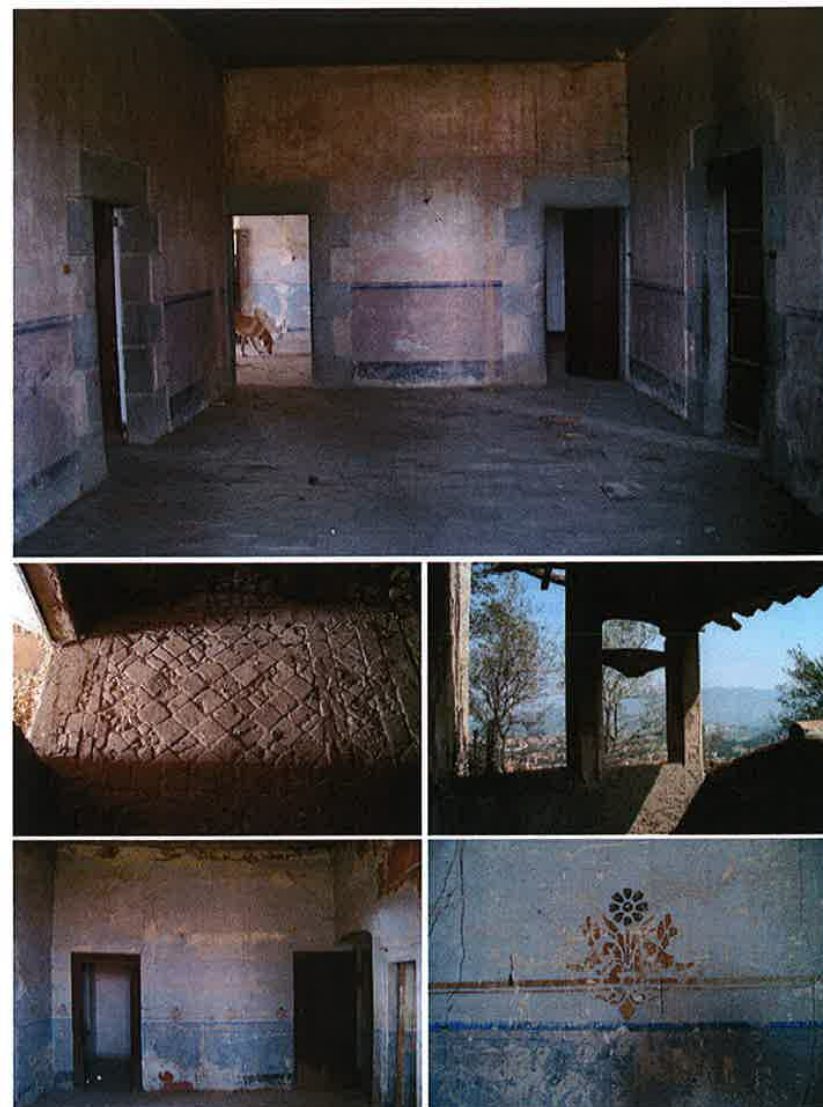
La casa Puigdassalí va rebre títol nobiliari i escut d'armes. Francesc de Puigdassalí i Sàiz (Puigdassàliti), governador de Ripoll, va rebre del rei-arxiduc Carles III, probablement l'any 1706, el títol de comte de Puigdassàliti (únic titular). L'any 1684, va comandar una companyia de miquelets contra Lluís XIV de França. Durant la Guerra de Successió (1705-1714), varen ser austriacistes. Francesc i el seu fill, Josep Puigdassalí, van dirigir una companyia de voluntaris que defensaven la comarca dels atacs dels partidaris de Felip d'Anjou (Felip V). L'escut que presideix l'entrada al mas Puigdassalí l'hem de considerar de finals del segle XVIII. Segons Fortià Solà, que cita l'estudi de M. Avellaneda, el blassó dels Puigdassalí té un mont o puig en forma de campana, amb un motiu de fullatge a la part baixa, una creu al cim, i dos lleons rampants, un per banda. El camp de l'escut és vermell, les peces de plata, el fullatge negre o verd, i les llengües dels lleons or. L'estroncament amb les famílies Estanyol, Malla, Conanglell, Saiz i Foix comportà noves aportacions a l'escut. El que es conserva al damunt de la porta de la casa sembla que conté una columna amb capitall jònic i una foguera a la part inferior, tot coronat per un elm florejat, i sostingut per dos lleons rampants.

Segons el cadastre de 1768, Francesca Tarabal, vídua de Francesc Puigdesalí i Malla, era propietària dels masos Puigdassalí, Gambires, Clota i Coll, i del molí del Ter.

Els documents i dates que aporta Fortià Solà sobre la capella són força imprecisos. Un testament, datat l'any 1294, de G. de la Sala a l'altar de Sant Antoni, és la documentació que aporta per argumentar la seva existència en època medieval. També argumenta la documentació posterior com a avaladora de la seva existència. Desconeixem si Solà va encertar amb la seva hipòtesi, però, en tot cas, de l'altar o capella existent anterior al segle XVIII no queda cap resta. La capella actual, dedicada a sant Antoni Abat, es va construir en època tardana. El bisbe de Vic, Manuel Sentjust i Pagès, va autoritzar a Francesc Puigdesalí la construcció d'una capella pública al seu mas el 18 de juliol de 1710. El mateix text sembla que fa constar una llicència atorgada per B. Roma el 6 d'octubre de 1703. Francesc Puigdesalí era una dels benefactors de la parròquia de Sant Feliu de Torelló.

Bartomeu Sarmentero, Bisbe de Vic, concedí llicència a Jacint Morató, prevere i rector de Torelló, per visitar i beneir la capella el 14 de setembre de 1760.

Una nota del Bisbat de Vic, sense data, ens indica que el propietari era Josep Maria Bru de Sala i que el titular és sant Antoni Abat. Josep M. Bru de Sala, hisendat vigatà, l'any 1868

era el tercer contribuent del terme, després dels Parrella i els Esposa Barnola.

La petita capella és de planta rectangular, amb entrada pel nord i altar orientat a llevant. Una espadanya albergava una gran campana. L'extinció del llinatge Puigdesalí, amb Maria Anna Puigdesalí i Tarabal a finals del segle XVIII, i el canvi de propietari a favor dels Bru de Sala, absentistes, deixà la capella un xic desatada. L'arc conopial de l'entrada, conservat en bon estat, no és gòtic. Hem de creure que fou treballat a les darreries del segle XIX segons els corrents medievalitzants imperants al gust de l'època. El mateix Solà esmenta una restauració en temps relativament moderns.

Segons Solà, la capella era visitada en temps de jubileu i d'estacions per les perdonances de la butlla. A la seva campana li era atribuïda la virtut d'evitar els temporals. A finals del segle XIX va perdre l'habilitació per al culte. Durant la Guerra Civil (1936-1939), la campana fou destruïda. Diverses actuacions han mantingut l'espai dempeus. Els darrers anys s'ha consolidat la teulada.

Sobre els orígens dels mas, Fortià Solà atribueix el Castell de Sant Feliu de Cervià a aquesta masia.

A la part més propera a la vila del puig de Sant Feliu, s'hi va edificar una petita fortificació durant la dècada de 1830 (primera guerra carlina). Se'n conserva un dibuix, de l'exploració feta per l'arquitecte Josep Maria Pericas.

BIBLIOGRAFIA:

Gràfica:

- AJUNTAMENT DE TORELLÓ, Revisió del Pla General d'Ordenació Urbana. Ordenació del Sòl No Urbanitzable, E.1:5.000. Torelló 1999.

Escrita:

- Catàleg de Monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya, 1990. Document 1212. R-I-51-5744

- Fitxa núm. 7/1839 de Torelló, del Servei del Patrimoni Arquitectònic, D.C.M.C de la Generalitat de Catalunya, 1982.

- SOLÀ I MORETA, FORTIÀ, Historia de Torelló. 2 vol. 1947-1948. Pàg. 113-115, 215, 300, 466 (vol 1); pàg. 216-217, 341, 420 (vol 2).

- Arxiu del Bisbat de Vic, Llicències del terme de Sant Feliu de Torelló.

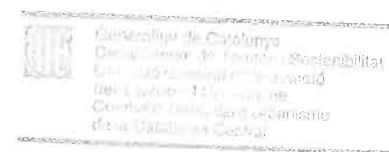
- ENCICLOPÈDIA CATALANA, Vol. 18. Pàg. 441. 1992.

PROTECCIÓ:

PATRIMONIAL

La masia i els annexos estan qualificats com a BPU, al fitxa 69/84 del Text Refós del PEU del Catàleg de protecció del patrimoni històric, arquitectònic i paisatgístic de Torelló.

A la façana principal de la masia, existeix un escut d'armes de la família que per la seva importància patrimonial està qualificada com a BCIN (bé cultural d'interès nacional), per la qual cosa està afectada pel nivell A de protecció, desplegat en els articles 10 i 11 del Pla Especial Urbanístic del Catàleg de protecció del patrimoni històric, arquitectònic i paisatgístic de Torelló

AEAP

Qualsevol obra que afecti al subsòl, d'una "Àrea d'expectativa arqueològica o paleontològica", el promotor prèviament s'haurà de posar en contacte amb el Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.. per tal de programar una intervenció arqueològica o paleontològica, d'acord amb el que preveu el Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

